

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye’de iş bulamayanlar ile tek işten elde ettiği gelir temel ihtiyaçlarını karşılamadığı için iki veya daha fazla işte çalışmak zorunda kalanların durumunun; işsizlik, genç işsizliği, düşük ücret, çalışan yoksulluğu, kayıt dışılık, uzun çalışma süreleri, vergi ve sosyal güvenlik yükleri ile bölgesel istihdam eşitsizliklerinin bütün yönleriyle araştırılması; mevcut ekonomi ve istihdam politikalarının sonuçlarının değerlendirilmesi ve insan onuruna yaraşır ücret ile çalışma koşullarının sağlanması için alınması gereken yasal, idari ve mali tedbirlerin belirlenmesi amacıyla Anayasa’nın 98’inci ve TBMM İçtüzüğü’nün 104 ve 105’inci maddeleri uyarınca işleme alınarak; Meclis Araştırması açılmasını arz ve teklif ederiz. 31.07.2026

Av. Mahmut TANAL
YENİ Parti Şanlıurfa Milletvekili

GEREKÇE

Türkiye’de bir tarafta çalışmak istediği hâlde iş bulamayan milyonlarca yurttaş, diğer tarafta tek işten aldığı ücretle geçinemediği için ikinci ve üçüncü işte çalışmak zorunda kalan geniş bir kesim bulunmaktadır. İşsizliğin bu ölçüde yüksek olduğu bir ülkede çalışanların tek ücretle yaşayamayarak birden fazla işe mecbur bırakılması, bireysel tercih değil, ekonomi ve istihdam politikalarının yarattığı yapısal bir çelişkidir.

Çalışma hakkı, vatandaşa herhangi bir iş göstermekten ibaret değildir. Ücretin; barınma, beslenme, ulaşım, enerji, sağlık, eğitim ve diğer temel ihtiyaçları karşılamaya yetecek düzeyde olması gerekir. Bir kişinin tam zamanlı çalışmasına rağmen kirasını ve faturalarını ödeyememesi, ailesinin temel ihtiyaçlarını karşılayamaması ve geçinebilmek için kalan bütün zamanını ikinci işe ayırması sosyal devlet ilkesiyle bağdaşmaz.

Kamuoyuna yansıyan anlatımlarda gençlerin günlük 11 ila 13 saate varan sürelerle çalıştığı, eğitimlerini aksattığı, dinlenme ve sosyal yaşamdan vazgeçtiği görülmektedir. Uzun çalışma saatleri; bedensel ve ruhsal tükenmeye, aile yaşamının bozulmasına, mesleki gelişimin engellenmesine ve iş kazası riskinin artmasına neden olmaktadır. İnsanın yalnızca çalışarak hayatta kalmaya zorlandığı bir düzen, insanca çalışma düzeni değildir.

Büyükşehirlerde yüksek kira, ulaşım, yemek, iş kıyafeti, çocuk bakımı ve diğer zorunlu giderler ücretin önemli bölümünü tüketmektedir. İşe başlayan bazı yurttaşların ulaşım ve beslenme giderleri ile kaybettikleri sosyal yardımlar dikkate alındığında, çalışmadan önceki ekonomik durumlarından anlamlı ölçüde daha iyi bir seviyeye ulaşamadıkları görülmektedir. Çalışmak, vatandaşı yoksulluktan çıkarmıyorsa ücret ve sosyal koruma politikaları işlevini yerine getirmiyor demektir.

Küçük şehirlerde ise giderlerin görece düşük olması sorunu çözmemektedir. Yeterli yatırımın ve nitelikli iş alanlarının bulunmaması, özellikle gençleri işsizliğe, düşük ücretli ve kayıt dışı çalışmaya, mevsimlik işe veya göçe zorlamaktadır. Büyükşehirlerde iş bulunmasına rağmen ücret yaşam maliyetine yetmemekte; küçük şehirlerde ise çalışılabilecek iş bulunamamaktadır. Her iki durumda da ekonomik sistemin yükü vatandaşa bırakılmaktadır.

Birden fazla işte çalışmanın gerçek ekonomik getirisi de araştırılmalıdır. Ücretli işinin yanında kurye, esnaf veya bağımsız çalışan olarak faaliyet gösteren kişiler; gelir vergisi, sosyal güvenlik primi, yakıt, araç bakımı, yemek, ekipman ve sigorta giderleriyle karşılaşmaktadır. Görünürde yüksek olan kazancın önemli bölümü zorunlu giderlere gitmekte, çalışanın elinde insan onuruna yaraşır bir yaşam sağlayacak gelir kalmamaktadır.

İki ayrı işverenden ücret alan kişinin her ücretinden ayrı vergi kesintisi yapılması ve belirli koşullarda yıllık beyanname yükümlülüğüyle karşılaşması da değerlendirilmelidir. Teknik olarak aynı kazanç iki kez vergilendirilmese dahi, yalnızca geçinebilmek için ikinci işe giren ücretlinin artan vergi ve beyan yükü altında bırakılması, Anayasa’daki mali güce göre vergilendirme ilkesi bakımından incelenmelidir.

Birden fazla işte çalışan kişinin toplam çalışma süresi, dinlenme hakkı ve iş sağlığı ve güvenliği koşulları da etkili biçimde takip edilmemektedir. Her işverenin yalnızca kendi işyerindeki çalışma süresini dikkate alması, kişinin günlük ve haftalık toplam çalışma yükünü görmezden hâle getirmektedir. Aşırı yorgunluğun doğuracağı iş kazası, trafik kazası, meslek hastalığı ve psikolojik rahatsızlık riskleri kamu otoriteleri tarafından görmezden gelinemez.

Gençlerin eğitim görmek, meslek edinmek, sanatla ve sporla ilgilenmek veya kendilerini geliştirmek yerine bütün zamanlarını geçim mücadelesine ayırmak zorunda kalması, yalnızca bireysel kayıp değildir. Bu durum ülkenin nitelikli insan gücünü, üretim kapasitesini ve geleceğini tüketmektedir.

Anayasa'nın 2'nci maddesindeki sosyal hukuk devleti, 5'inci maddesindeki sosyal ve ekonomik engelleri kaldırma görevi, 17'nci maddesindeki maddi ve manevi varlığı koruma hakkı, 49'uncu maddesindeki çalışma hakkı, 50'nci maddesindeki dinlenme hakkı, 55'inci maddesindeki adaletli ücret, 60'ıncı maddesindeki sosyal güvenlik hakkı ve 73'üncü maddesindeki mali güce göre vergilendirme ilkesi birlikte değerlendirildiğinde; vatandaşın çalışması karşılığında insanca yaşayabileceği koşulları oluşturmak devletin anayasal yükümlülüğüdür.

Kurulacak Meclis araştırması komisyonunca; hiç iş bulamayanların, iş aramaktan vazgeçenlerin, eksik istihdam edilenlerin ve birden fazla işte çalışanların gerçek sayısı ve bölgesel dağılımı; tek ücretin geçime yetmemesinin nedenleri, çalışan yoksulluğu, kayıt dışı ikinci işler, uzun çalışma süreleri, vergi ve sosyal güvenlik yükleri, büyükşehirler ile küçük şehirlerdeki farklı geçim ve istihdam sorunları ile mevcut ekonomi, ücret ve sosyal yardım politikalarının sonuçları bütüncül biçimde araştırılmalıdır. Konuyla bağlantılı olarak ortaya çıkacak diğer hukuki, ekonomik ve sosyal hususlar da inceleme kapsamına alınmalıdır.

Milyonlarca insan iş ararken, çalışan milyonlarca insanın da tek ücretle yaşayamadığı için birden fazla işe mecbur kalması normalleştirilemez. İşsiz iş bulamadığı, çalışanın ise çalıştığı hâlde geçinemediği bir düzen sosyal hukuk devletiyle bağdaşmaz.

Bu nedenle işsizlik, düşük ücret, çalışan yoksulluğu ve birden fazla işte çalışma zorunluluğu arasındaki çelişkinin bütün yönleriyle araştırılması ve vatandaşların insan onuruna yaraşır gelir ve çalışma koşullarına ulaşmasını sağlayacak kalıcı politikaların belirlenmesi amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi bünyesinde bir Araştırma Komisyonu kurulması zorunlu hale gelmiştir.

21 sayılı meclis Aras

MİLLETVEKİLİ ADI SOYADI	SEÇİM BÖLGESİ	İMZA
Süleyman Çarşıoğlu	İstanbul Mu	
Cafer ÖZCAN	Muğla	
Enser ATTEKİN	Balıkesir	
Seyit Torun	Ordu	
Aliye Coşar	Antalya	
TALAT DİNGER	Mersin	
Mersin Millet	Ankara Mu.	
Gamer TAŞCIAR	İzmir Mu.	
A. Tuncay ÖZCAN	Azad	
Bekirhan Bulut	Kırklareli	
Fahri Özkan	Artvin Mu.	
Özgür Eden İNAN	Aydın Mu	
Evrin Karakoz	İzmir Mu	
M. Salih Uzun	Rize	
Tahsin Ocaklı	Elazığ Mu.	
Utku Gökçen	Denizli	
Şeref APRAÇI	Aydın	
S. Teoman BİRBİC	İsparta	
Hikmet Yalın Halıcı	Bursa	
Hasan Öztürk	Trabzon	
Sibel SUİCMEZ	İstanbul	
Gökhan ZERBEK		

